

OVERDENKING OVER HET NOTEREN EN PUBLICEREN VAN WAARNEMINGEN

Jaap · Taapken

Het weergeven van vogelwaarnemingen zou in elk geval zo duidelijk mogelijk moeten gebeuren. Dat wil zeggen, zodanig dat wij ook later daar nog wat aan hebben en daar ook dan nog iets mee kunnen doen.

Dit is in zekere zin een groot probleem omdat er heel veel verschillende aspecten aan vast zitten.

In de eerste plaats, en dat weten wij eigenlijk allemaal, is het van belang om datum, aantal, plaats, gemeente en medewaarnemers te vermelden bij elke waarneming. Bij het aantal kunnen eventueel (als wij dat kunnen zien) ook het aantal eerstejaars vogels worden vermeld, of het aantal mannetjes en wijfjes (of eventueel procentsgewijs). Bij het vermelden van de plaats én de gemeente zouden wij de juiste spelling aan moeten houden, zoals die op dat moment wordt gebezigd op de topografische kaarten. Wandelkaarten en dergelijke houden er vaak een geheel eigen spelling op na en ook eigenaren van terreinen ('Natuurmonumenten' of de provinciale 'landschappen') hanteren vaak een eigen (veelal modernere) spelling. Dit verwekt op den duur vaak grote verwarring. Een goed voorbeeld is in ons werkgebied de naamsaanduiding van het Laarder Waschmeer en het Hilversumsche Waschmeer, die vroeger Groot en Klein Waschmeer werden genoemd.

Maar er zijn ook andere onduidelijke vermeldingen, zoals Eempolder (zonder 's' dus) evenals Flevopolder (ook zonder 's'). Het gebied van de Eempolders (mét 's' dus) bestaat uit verschillende polders die tezamen het Eempoldergebied of kortweg Eempolders worden genoemd. Zo ook met Flevopolder zonder 's'. Dit is onduidelijk, daar veelal onder Flevopolders (mét een 's') de polders Oostelijk en Zuidelijk Flevoland worden bedoeld.

Bij waarnemingen langs Knardijk of Oostvaardersdijk kunnen voor bepaalde waarnemingen ook de kilometerpaaltjes worden vermeld. Langs sommige grote wegen (waar men niet direct de gemeente kan bepalen) is vermelding van kilometerpalen óók de aangegeven weg. Natuurlijk is, zoals dat bij het ringonderzoek gebeurt, de vermelding van lengte en breedte (zogenaamde coördinaten) gemakkelijk, maar bij waarnemingen komt daar in de praktijk weinig van terecht en het bevordert het maken van fouten.

Goed is wel de vermelding van de uurhokken of Sovonblokken, maar hiervoor heeft men de 'Inventarisatieatlas voor flora en fauna van Nederland', uitgegeven door het Staatsbosbeheer, dienstvak terreinbeheer natuurwetenschappelijk archief (tweede druk, januari 1967), nodig.

Gemakkelijker wordt het als men regelmatig waarnemingen noteert uit dezelfde gebieden. Daarvan kan men dan eenvoudig de nummers van de blokken bij de hand houden. Dan heb ik het nog niet eens over de gegevens die wij niet zó precies moeten weergeven omdat dit gevaar op kan leveren voor de vogels. Broedgevallen van bepaalde soorten (bijvoorbeeld stootvogels) zouden eigenlijk altijd maar zeer oppervlakkig moeten worden gepubliceerd (bijvoorbeeld alleen de gemeente).

Het is altijd de moeite waard dat men noteert aan welke kenmerken men de soort heeft vastgesteld. Zo werd al eerder geschreven (Korhaan 26 (5), pag.122) dat de zang van Fitis en Tjiftjaf of van de Matkop of Glanskop direct voor een goed onderscheid kan zorgen. Terwijl een winterwaarneming van een Fitis ook best een Tjiftjaf kan zijn geweest als men geen zang heeft gehoord. Het noteren van de kleden is vaak van belang. Soms zien wij in de nazomer in het Eempoldergebied heel veel Kokmeeuwen, waaronder zich nauwelijks één eerstejaars vogel bevindt. Later in het najaar zien wij het percentage eerstejaars Kokmeeuwen plotseling een belangrijk deel van het totaal vormen. Bij het waarnemen van troepen zaagbekken kan men soms 80% mannetjes en dus weinig vrouwtjes waarnemen. Zo iets is interessant. Bij sommige vogelsoorten trekken de geslachten in zekere zin afzonderlijk. Bij de vinkentrek kan men soms vrijwel alleen mannetjes waarnemen, terwijl een andere maal in de troepen voornamelijk wijfjes worden gezien. Dan is het noteren daarvan natuurlijk de moeite waard.

Maar ik wil hiermee maar zeggen dat als men een waarneming van een Tjiftjaf meldt en daarbij aantekent dat de vogel zong, dan geeft dat aan dat aan de waarneming eigenlijk niet hoeft te worden getwijfeld. Meldt men echter een waarneming van een Tjiftjaf in december dan hoeft die waarneming toch wel een nadere uitleg. Ofschoon de Fitis bij ons 's winters eigenlijk niet voorkomt en dat de enige soort is waar men zich redelijkerwijs mee kan vergissen.

Wat betreft het noteren van de gemeente kan in de loop der jaren onduidelijkheid ontstaan. Gemeentegrenzen veranderen nog wel eens. Maar ook kan een schijnbaar duidelijke plaatswaarneming later onduidelijk worden. Zo zijn er nog steeds plannen voor een groot sportpark ten noorden van Hilversum. Nu is het momenteel zo dat men in Hilversum maar één Sportpark kent en dat is in Hilversum-Zuid. Over vijftig jaar weet men niet meer wanneer in Hilversum-Noord het grote Sportpark werd aangelegd. Een waarneming van een broedende Geoorde futen bij het Sportpark te Hilversum in 1992 kan later verwarring wekken. Was dat nu in 1992 Sportpark-Zuid of Sportpark-Noord waar die Geoorde futen zaten? Dergelijke gevallen komen meer dan eens voor. Zo behoort het gebied ten westen van de Stichtse Brug bij de gemeente Blaricum en niet bij Huizen. Talloze zeldzame waarnemingen op die plek worden door Dutch Birding als gemeente Huizen genoteerd, hetgeen op den duur zeer verwarrend gaat werken.

Beschrijving van een soort is soms óók bij een veelal goed herkenbare soort nodig. Een voorbijvliegende Papegaaiduiker kan heel goed een Zeekoet of een Alk zijn geweest, want alleen een geoefende waarnemer kan daarbij een goed onderscheid maken. Inderdaad is een voorbijvliegende Waterspreeuw niet gemakkelijk te herkennen, terwijl als men bij de waarneming vermeldt dat de vogel op een steen bij open water zat en telkens onder water dook, men veel meer zekerheid verschaft.

Zo kan de vermelding van typische 'gewoonten' van een soort er toe bijdragen dat een waarneming aannemelijker wordt geacht. Ook bij schijnbaar gewonere, over het algemeen goed herkenbare en te onderscheiden soorten. Een waargenomen vrouwtje Gekraagde roodstaart in november kan heel gemakkelijk een Zwarte roodstaart zijn geweest en een in oktober waargenomen Gele kwikstaart kan al haast niet anders dan een Grote Gele kwikstaart zijn geweest. Maar deze laatste soort kent de waarnemer bijvoorbeeld helemaal niet omdat hij die nog nooit heeft gezien.

De waarnemingen in de Korhaan bekijk ik altijd graag, maar ik vind het jammer dat de waarnemingen van bepaalde inventarisaties daarin niet terechtkomen. Hierdoor wordt de lijst waarnemingen meer een 'vastlegging' en een 'stimulus om gegevens in te sturen' dan een overzicht van de stand van zaken in het Gooi. Veel waarnemingen van bijvoorbeeld Ruigpootbuizerden, Kleine zwanen in de Eempolders of een groot aantal Knobbelzwanen op het Wijde Blik moet men later uit de gespecialiseerde verslagen zien te halen.

In bovenstaand verhaal heb ik mijn gedachtengang maar eens de vrije loop gegeven, maar ik zou er nog oneindig veel meer over naar voren kunnen brengen. Misschien een volgende keer?

DE GRAUWE KLAUWIER

Ooit in Nederland een algemene broedvogel is deze soort nu in het overgrote deel van ons land een pure zeldzaamheid geworden en vermoedelijk voor velen van ons een vogel die we alleen maar kennen van de plaatjes in onze vogelboeken.

"Het Vogeljaar", tijdschrift voor vogelstudie en vogelbescherming, heeft het eerste nummer van de jaargang 1993 (jaargang 41) van de eerste tot de laatste pagina aan deze bijzondere vogel gewijd.

Dit speciale nummer van "Het Vogeljaar" kunt u bestellen door f 6,-- over te maken op postrekening nummer 964472 t.n.v. Het Vogeljaar te Hedel.